

ZA NAŠE SELO

O NAPAJANJU TELADI

Veliki broj odgajivača pušta tele da sisa kravu, umesto da ga napaja mlekom, navodeći da tele treba da »istuca« vime kako bi krava davala više mleka i tele bolje napredovalo. Međutim, takav način odgajivanja nema ni teoretskog ni praktično ekonomskog opravdanja. Jedino se pri tovu teladi može odobriti takav način odgajivanja radi smanjenja radne snage i troškova odgajivanja s tim što u tom slučaju jednu kravu odjednom sisaju četiri teleta, odnosno ona tokom čitave svoje laktacije služi samo za odgajivanje teladi. Prema tome takve krave se uopšte ne muzu, a takav način držanja teladi moguće je sprovesti samo na većim gazdinstvima koja se bave tovom teladi.

Pri pojedinačnom odgajivanju teladi mnogo je bolji i pogodniji metod napajanja. U odnosu na sisanje, napajanje pruža niz prednosti od kojih navodimo samo neke:

1. mogućnost kontrole utroška mleka za jedinicu prirasta,

2. regulisanje količine mleka prema potrebama i želji a u vezi sa ciljem odgajivanja,

3. upotrebom obranog mleka umesto punog znatno smanjujemo troškove ishrane,

4. tele ne uznemirava kravu niti joj grize sise zbog čega se ona rita i brani prilikom muže,

5. omogućava se tačna kontrola mlečnosti krave što je kod sisanja nemoguće sprovesti i drugo.

Kako ćemo napajati telad — Napajati možemo iz kofe* ili na cuclu iz flaše ili iz nekog drugog pogodnog suda. Ako želimo da se tele napaja iz kofe onda ga treba privikavati tako, da mu stavimo prst u usta, a zatim ruku spuštamo na niže sve dok se šaka ne potopi u mleko. Na taj će način tele sisajući prst uzimati i mleko. Narednih dana treba prst sve kraće vreme zadržavati u ustima teleta, tako da ono za 2—3 dana počne samo uzimati mleko. U slučaju korišćenja cucli, kojih ima drvenih i gumenih, privikavati telad na uzimanje mleka još je jednostavnije. Napajanje teladi na cuclu i iz kofe daje podjednako dobre rezultate u napredovanju teladi. Izuzetak čine jako halapljiva telad koju je bolje napajati na cuclu, jer tada moraju sporije da uzimaju mleko i luče više pljuvačke prilikom sisanja, te ima manje mo-

gućnosti da dođe do poremećaja u varjenju.**

Koliko je mleka potrebno — Količina mleka je drugo važno pitanje u napajanju teladi. Dnevna količina mleka i ukupna količina mleka koju ćemo dati jednom tetetu zavisi od cilja odgajivanja i prodajne cene mleka ako se prodaje za konzum (u svežem stanju) ili kroz prirast teladi. Druga strana tog pitanja je odnos punog i obranog mleka u ishrani, odnosno njihova dnevna i ukupna količina i dužina upotrebe.

Suprotno ranijem mišljenju, da se dobro priplodno grlo ne može dobiti bez duge i obilne ishrane mleka, danas se smatra da priplodna grla treba što pre i što potpunije prevesti na ishranu onom hranom koja će im kasnije služiti kao osnova ishrane (kabašta hrana*** i koncentрати) uz jednovremeno skraćivanje dužine napajanja mlekom i upotrebu manjih količina mleka. Pored toga ide se na što šire korišćenje obranog mleka u cilju da se pojeftini odgajivanje teladi. Naime, ta razlika u vrednosti punog i obranog mleka može se lako podmiriti drugim, jeftinijim hranivima.

Danas u svetu postoje različite šeme za odgajivanje teladi a pri upotrebi mleka, samo u toku prvih 14 dana pa sve do jedne godine. Međutim, za naše uslove za odgajivanje ženske priplodne teladi smatramo, da bi najprikladnija šema bila upotreba mleka u toku prva dva meseca, odnosno 60 dana. Količine mleka po tetetu ne bi trebale da prelaze 6 litara dnevno, i to punog mleka u toku prvih 20 dana, a obranog mleka u toku narednih 40 dana. Na taj način ukupan trošak punog mleka iznosio bi oko 120 litara, a obranog oko 240 litara po tetetu. Sa punog mleka na obrano prelazi se postepeno u toku nekoliko dana, a isto tako se i odbija, a napajati treba 3 puta dnevno jednakim količinama mleka (2 litre na obrok).

S obzirom na ograničenu upotrebu mleka prihranjivanje koncentratima treba početi već sa sedam dana i to prekrupom ovsa (zobi-najbolje prosejanom). Sa prelazom na obrano mleko treba ovsenu prekrupu zameniti smešom koncentrata (40% kukuruzne prekrupe, 20% ovsene prekrupe, 20%

* vedro

** probavi

*** voluminozna (sijeno)

OTROVANJE CIJANOVODIČNOM KISELINOM

pšeničnih mekinja, 20% suncokretove sačme ili nekom sličnom) i davati je po volji sve dok tele ne počne da jede 2 kg dnevno, a zatim istu količinu (2 kg) davati dnevno sve do 6 mjeseci.

Seno leguminoza ili dobro livadsko seno, dobro spremljeno, dajemo po volji počev od sedam dana pa sve do 6 meseci, kada dnevni utrošak po jednom grlu iznosi oko 3–3,5 kg. Stočnu repu dajemo posle tri meseca a dobru silažu posle četiri meseca, i to u manjim količinama.

Vodu dajemo na 1–1½ sat po napajanju mlekom i to od momenta kada tele počne da koristi nešto veću količinu sena i koncentrata (200–300 gr dnevno).

Temperatura mleka — kojim se napa a telad treba da je uvek ujednačena, tj. da bude oko 36–37°C. Svaka promena temperature može izazvati razne poremećaje u varanju hrane što može dovesti do proliva i zaustavljanja porasta.

Ovde treba pomenuti da ukoliko se ne radi o napajanju teladi neposredno posle muže krava, a to je uvek slučaj pri napajanju obranim mlekom, mleko pre davanja treba zagreјati. Mleko nikad ne treba direktno zagrevati na vatri ili rešou, već zagreјati vodu i u nju staviti sud sa mlekom i povremeno mešati, sve dok se mleko pomoću toplote vode dovoljno ne zagreјe. Praktično, pogodnu toplotu mleka utvrdićemo kapljanjem mleka na splet žila iznad dlana te ukoliko je temperatura mleka ista kao i toplota našeg tela, tj. ukoliko nas ne peče možemo ga dati teletu. U protivnom slučaju treba ga ili dogreјati ili ohladiti.

Čistoća sudova — Bez apsolutne čistoće kako mleka tako i sudova iz kojih se telad napaja, i pored sprovođenja određenog načina ishrane, uspeha u odgajivanju teladi neće biti. Otuda sve sudove koji se upotrebljavaju za napajanje teladi treba dobro prati toplom i hladnom vodom, a češće i zaparivati, što zavisi od godišnjeg doba, leti češće, najbolje svaki dan, a zimi ređe, bar 2–3 puta nedeljno.

Ukoliko se promeni navedeni način odgajivanja i obezbede svi potrebni uslovi, tele može da ostvari dnevni prirast od 700–800 grama u zavisnosti od početne težine i kvaliteta upotrebljenih hraniva.

Ovaj prikaz donosimo radi važnosti tih otrovanja, a i radi toga, da upozorimo stočare i na tu mogućnost trovanja košticama od voća odnosno brašnom od lanenog sjemena, ako se daju životinjama u prevelikim količinama.

Taj otrov, t. j. cijanovodnična kiselina, bezbojna je, lako hlapljiva tekućina, a mirisa sličnog ulju od gorkih badema. U malim količinama nailazimo na nju među biljkama, i to naročito u koštičavom voću. Tako u košticama od badema (mandula), zatim u košticama od bresaka, šljiva i trešanja. Mnogo je manje imade u sjemenkama od jabuka i lana, pa osim toga kod nekih 200 vrsti biljaka.

Prema tome moći će se životinje otrovati, kad pojedu gore spomenute koštice i sjemenke od biljaka, a od naročitog praktičnog značenja je davanje jezgara gorkog badema ili brašna od lanenog sjemena.

Znakovi bolesti razlikuju se spram pojedinih količina otrovnih tvari. Od velike količine naglo ugibaju, t. j. sruše se kao po-gođene od kapi, brzo i otežano dišu i povraćaju u grčevima. Kod malih količina otrova dišu otežano, pate od vrtoglavice, teturaju i povraćaju. Disanje im se naglo ubrza, pa se oteža, životinje također stenju ili hropću, jako su uznemirene, a vidljive sluznice postanu svijetlocrvene. Potom nastaju grčevi, životinja ispruža ili zavija glavu i vrat, te ne može otvarati čeljusti. Grčeviti trzaji nalik su onima kod padavice; usto životinje bezvoljno ispraznjuju mokraću i izmetine. Disanje im postaje sve polaganije, konačno se opažaju znakovi gušenja; prestaju disati, tjelesna im se temperatura snizuje, a srčani se rad usporuje. Osjetljivosti kože nestaje, a vidljive sluznice pomodre. Konačno životinje gube svijest i uginu.

Prigodom sekcije ustanovljuje se kod uginulih životinja, da je kod kraćeg toka bolesti krv svijetlo crvena, a kod duljeg toka je tamno crnosmeđa. No za dokaz tog otrovanja najvažnije je, da se na nutarnjim organima ustanovi miris po gorkim bademima.

Liječenje je kod naglog toka beznadno. Kod polaganijeg toka bolesti treba ispirati želudac ili davati životinjski ugljen. No to, a i ostalo liječenje moći će najbolje provesti stručnjak.

Ing. Damjan Zeremski

Prof. dr. Milan Šlezić